

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 17.12.24

Om leksikonet: https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/om_leksikonet.pdf

Krigsroman

(_sjanger, _skjønnlitteratur) Romanen kan vise et skremmebilde av eller forherlige krig, eller en blanding. Det kan være en historisk roman som handler om en krig som faktisk foregikk i fortiden, eller det kan være en samtidsroman om en reell, pågående krig, men det kan også dreie seg om en helt fiktiv krig som har foregått, foregår nå eller er lagt til framtiden.

“A war novel is a novel in which the primary action takes place in a field of armed combat, or in a domestic setting (or home front) where the characters are preoccupied with the preparations for, or recovery from, war. Many war novels are set in a period in the past, also allowing them to fit in the genre of historical fiction.” (<http://kameronabdallaenglish.weebly.com/>; lesedato 15.12.23)

“The war novel genre is characterized by several key conventions:

Setting: War novels typically take place during a specific historical conflict or war, whether real or fictional.

Protagonist: The protagonist is often a soldier or civilian caught up in the conflict, facing extraordinary challenges and hardships.

Conflict: War novels depict the physical, emotional, and moral struggles experienced by the protagonists and those around them.

Themes: Common themes in war novels include courage, sacrifice, loyalty, survival, and the impact of war on individuals and societies.

[...] Expect to encounter battles, camaraderie among soldiers, military hierarchy, and the civilian experience in a war novel. [...] War novels often have a somber, intense, and emotionally charged atmosphere that immerses readers in the story.

[...] There are certain scenes that readers expect to encounter in a war novel:

The introduction of the protagonists and their motivations for joining or being involved in the conflict.

A depiction of the brutal reality of war, including battles, injuries, and the loss of comrades or loved ones.

Moments of camaraderie and bonding between the protagonist and their fellow soldiers or civilians.

A turning point or crisis that tests the protagonist's courage, loyalty, and convictions.

The resolution of the conflict, whether through victory, defeat, or a return to civilian life, and the protagonists' reflection on the impact of the war on their life and beliefs." (Shawn Coyne i <https://www.firstdraftpro.com/blog/a-short-guide-to-writing-war-novels>; lesedato 30.10.23)

"Not every text set in a time of war is a war story. The difference between a text having 'military war' as one of its main themes only, and its being classified as a war story is one of degree. If the war is used as a background setting to a story which is not centrally connected with it, then the story is not a war story. If the story is concerned with the doings of war, if it is set where some action connected with the war taking place, then it's a war story." (Emer O'Sullivan sitert fra <https://www.wikidata.de-de.nina.az/Kriegsroman.html>; lesedato 15.12.23)

"War novels have a common tendency to record all events and affairs straight, using the realistic or naturalistic mode. They are generally written as a direct result of the war. [...] The language of war novels often follows the way real soldiers usually speak for the purpose of giving a true picture of a harsh military setting. [...] On the other hand, "the real war will never get in the books" as Walt Whitman stated at the end of the Civil War. [...] All war novels seem to be highly descriptive with a great emphasis on detail in order to make the reader feel as if he were present in the war himself. A perfect portrayal of the environment can be regarded as one of the writers' major goals. In this sense, everything looks very vivid and close to reality. It is often whole paragraphs that contain information serving to depict the concrete situation fully and with all nuances. However, the precise description does not relate only to the setting itself. For a complete picture authors need to include also the actions, the chief characters and quite frequently the inner feelings of theirs to be characterized accurately as well. [...] writing war novels can be virtually compared to writing scripts for movies as far as the need for detailed description is concerned." (Dorian Maršálek i https://is.muni.cz/th/65693/pedf_m/diploma_thesis_dorian_marsalek.pdf; lesedato 14.12.23)

I britten Charles Edward Montagues roman *Disenchantment* (1922) er det, som allerede tittelen antyder, sterk kritikk av 1. verdenskrig. Hans landsmann Ralph Hale Mottram's *The Spanish Farm*-trilogi (1924-26) viser 1. verdenskrigs ødeleggelser sett av ulike personer og fra ulike perspektiver. Tyskeren Ludwig Renn's selvbiografiske roman *Krig* (1928) viser hvor desillusjonerende kampen var

for den vanlige soldat. Den britiske forfatteren Richard Aldington skrev en krigsroman basert på egne erfaringer i 1. verdenskrig: *Death of a Hero* (1929). Briten Henry Major Tomlinsons *All Our Yesterdays* (1930) er enda et eksempel på en roman fra 1. verdenskrig basert på forfatterens egne opplevelser.

“First World War fiction is also known for its distinct style – that of uncompromising ‘reality’. In this case, ‘reality’ is often read as shorthand for ‘the uncompromising reality of the horror of the trenches and the futility of war’. The emotive qualities of this interpretation dominate any literary reading of the war, lending it a specific bias towards reality, meaning anything that expresses the most graphic stages of war. This often means that the more graphic, gruesome and dehumanising a situation, the more ‘realistic’ it is assumed to be. Over the century, desensitisation to these images means suitably ‘real’ war experiences have become increasingly more extreme as the century progresses.” (Esther MacCallum-Stewart i <https://extra.shu.ac.uk/wpw/historicising/MacCallum-Stewart.htm>; lesedato 04.10.22)

Den tyske forfatteren Erich Maria Remarques roman *Intet nytt fra Vestfronten* (1929) er skrevet av en soldat som kjempet i 1. verdenskrig og overlevde, og er en skildring av soldatenes liv ved fronten med et tydelig pasifistisk budskap. “Tyskland, 1914. Første verdenskrig har begynt. Beruset av naive drømmer om ære og heldedåd ankommer unge menn til vestfronten – helvetes forgård. Til en krig som skulle gjøre gutter til menn. Og menn til dekorerte helter. Men virkeligheten slår tilbake med full kraft, midt på den brennende slagmarken mellom endeløse skyttergraver. Den tyske forfatteren Erich Maria Remarques *Intet nytt fra vestfronten* fra 1929, anses av mange for å være en av verdens fremste krigsskildringer. Aldri før hadde noen våget å skildre krigens lidelser så nakent og kompromissløst. Med sin realistiske, anti-militaristiske skildring av tilværelsen ved fronten under første verdenskrig, sett fra den tyske soldats synsvinkel, ble romanen en verdenssensasjon. Den kom på norsk første gang i 1955 og har senere kommet i flere utgaver.” (<https://www.gyldendal.no/skjoennlitteratur/romaner/intet-nytt-fra-vestfronten/p-10016989-no/>; lesedato 31.10.23) Hovedpersonen Paul Bäumer er 19 år gammel og blir av en lærer overtalt til å melde seg frivillig som soldat etter at krigen har brutt ut. Full av nasjonal begeistring ankommer han og noen skolekamerater fronten. Der begynner marerittet, der det kun er samholdet innad i soldatflokket som framstår som verdt å kjempe for, ikke for Tysklands såkalte ære. Remarque har forklart at boka verken er en anklage eller bekjennelse, men en fortelling om hvordan menneskers liv blir ødelagt også om de er blant de som overlever krigen.

Andre eksempler:

Ernest Hemingway: *A Farewell to Arms* (1929) og *For Whom the Bell Tolls* (1940)

André Malraux: *Menneskets lodd* (1933)

Johan Woll: *Hekseslottet* (1942) – skrevet av en norsk nazist

Norman Mailer: *The Naked and the Dead* (1948)

James Jones: *From Here to Eternity* (1951)

Heinrich Böll: *Hvor var du, Adam?* (1951)

Pierre Boulle: *Broen over Kwai* (1953)

Väinö Linna: *Ukjent soldat* (1954)

Bruno Apitz: *Naken blant ulver* (1958) – med handling fra konsentrasjonsleiren Buchenwald

Joseph Heller: *Catch 22* (1961)

I boka *Warrior Nation: Images of War in British Popular Culture 1850-2000* (2000) skriver Michael Paris om “the pleasure culture of war” (<https://extra.shu.ac.uk/wpw/historicising/MacCallum-Stewart.htm>; lesedato 04.10.22) “Drawing on a wide range of sources, ranging from adventure stories to comic books, novels and films, Paris demonstrates the emergence and ongoing popularity of this pleasure culture of war as a feature of mass entertainment from at least the mid nineteenth century onwards. The book argues that British popular culture, particularly that produced for boys, has a long history of glamorising and romanticising warfare, repeatedly representing war as a chivalric, heroic and exciting alternative to the mundanity of everyday civilian life. [...] ‘in much of the popular entertainment created for the nation’s youth, the over-riding national image is of an aggressively militant warrior nation’ (p. 11) [...] a ‘jingoistic patriotism’ was in place in Britain by 1850.” (<https://reviews.history.ac.uk/review/317>; lesedato 04.01.23)

Noen soldater fra 1. verdenskrig skrev positive krigsromaner om sine opplevelser, blant andre tyskerne Ernst Jünger og Franz Schauwecker.

Ernst Jüngers *I stålstormer* (1920, på norsk 1997) er basert på hans egne krigsopplevelser. “Jünger kjempet selv for Tyskland i to verdenskriger. Som ingen annen har han beskrevet kampen fra både et ytre og et indre perspektiv. På norsk finnes dagbokromanen *I stålstormer* (1920), som trygt kan leses på rene kunstneriske premisser. [...] Når Jünger og kameratene hans sendte brev hjem fra fronten, skildret de bare krigens ytre ansikt; aldri dens “sjel”. De der hjemme ville aldri kunne forstå allikevel (Jünger, 1926: 43). [...] skildringen av stridens ekstase: “Når blodet virvlet gjennom hjerne og årer, som foran en etterlengt elskovsnatt, bare så mye varmere og skjønnere. [...] Ildåpen! Luften var så ladd med oppmagasinert manndom at hvert eneste åndedrag virket berusende. Man kunne begynne å gråte helt uten å vite hvorfor. O mannshjerte som bare kunne få oppleve

dette!” (Jünger, 1926: 12) Jünger tar oss med til krigerens mest sentrale initieringsrite, til øyeblikket før ild-dåpen. Alt annet er bare simulakrum og skinn. Først ved ild-dåpen går soldaten fra Schein til Sein [dvs. fra det overflatiske til det ekte]; inn i det ontologiske [dvs. reelle] rommet som Jünger betegner som krigens sjel. [...] Jünger har stor respekt for fienden og kjenner et brorskap med soldatene på den andre siden. Når Jünger skriver om krigen, skriver han om soldatenes krig, ikke om hærførerens eller statslederens. Derfor er beskrivelsen gyldig på begge sider av frontlinjen. [...] Bare i bruddstykker oppheves dødsdansen, som når et ekstremt regnskyll jager soldatene fra begge sider opp av skyttergravene. Det er som en avbrutt fotballkamp, der spillerne tar time out på grunn av ytre omstendigheter, og som benytter avbruddet til å vise at de respekterer hverandre. Men avbruddet er bare kortvarig. Ild fra et maskingevær i høyere lende jager soldatene tilbake i stilling, tilbake til kampen.” (Heming Gujord i <https://www.idunn.no/doi/10.18261/; lesedato 24.11.23>)

“Da soldaterne ankommer til fronten er det for Jünger, som skete der en sammensmeltning af individuelle viljer til én organisme. De konstante granatnedslag er således blot en gigantisk hammer, som hårdt og kyndigt smeder et kampberedt kollektiv ud af de enkelte krigeres råmateriale. Samtidig kobles Første Verdenskrigs gru med den europæiske højkultur, som krigen i manges øjne fornægtede. Jünger lader ‘en maskingeværssalve passere hen over sig som en toneskala’, og de uhyggelige baner af ild mod den kulsorte himmel føles, opfattes og sanses af jeget som lyden af en bratsch. [...] Mange af Jüngers formuleringer om blod, ære og krigerkultur er selvsagt blevet uhjælpeligt besmittet af nazisternes forbrydelser, men hans værk kan og bør stadig læses som et sjældent og voldsomt indblik i en radikalt anderledes virkelighed.” (Troels H. Hansen i <https://litteratur.nu.dk/dagbog-fra-spaerreilden-ernst-junger-i-stalstormen/; lesedato 03.01.23>)

“First World War fiction, like most historical fictions, is closely linked to contemporary political and social trends, reflecting a more recent cultural awareness than the period it is nominally located within. For First World War literature, the War Books Controversy writers of the 1930s – whose *raison d’être* was to educate those who they perceived to know little of the conflict and to put right the vainglorious tone of other writers both during and after the war – set the tone for overtly politicised writing. War has always been a subject for propaganda, but the war books writers ensured that the extremes of *both* sides could be heard by providing dissident voices. They were so forceful that it is commonly assumed today that their opinions totally overwrote those of more patriotic or supportive voices.” (Esther MacCallum-Stewart i <https://extra.shu.ac.uk/wpw/historicising/MacCallum-Stewart.htm; lesedato 04.10.22>)

“W. E. Johns’ famous wartime hero Biggles trod a narrow line in which shock and valour went hand in hand – in his first book *The Camels are Coming* (1932), Biggles defeats his enemies and survives many dogfights in his trusty Sopwith Camel, but he also nearly succumbs to shellshock after the death of a friend [...]

the First World War was almost certainly the war that spawned the growth of the lone soldier as a literary archetype representative of all war, replacing the omnipotent and revered warlord.” (Esther MacCallum-Stewart i <https://extra.shu.ac.uk/wpw/historicising/MacCallum-Stewart.htm>; lesedato 04.10.22)

Den danske forfatteren Sven Hazel publiserte en rekke krigsromaner om 2. verdenskrig. “Sven Hazel er forfatter til 14 anden verdenskrigs romanklassikere, som er solgt i 53 millioner eksemplarer over hele verden – alene i England 15.000.000. I Danmark har *De fordømtes Legion*, den første Sven Hazel roman, været uafbrudt i salg i snart 60 år, hvilket er enestående i dansk litteraturhistorie. Sven Hazel er både i Danmark og i udlandet blevet sammenlignet med Hemingway, Hasek og Homer. Sven Hazels bøger er i den sammenheng blevet omtalt som et monument mod diktatur og krig samt et af de bedste beskrivelser af den menige soldats barske humor. Sven beskriver ikke dem som erklærer krig, men dem som skal utkæmpe den. Personerne i Hazels romaner blev tvunget i en krig, som nogle få troede på, men endnu færre overlevde og derfor disse bøger. Sven Hazels 14 romaner er en unik serie i verdenslitteraturen om en tysk afdeling (*Porta, Lillebror, Gamle, Legionæren, Heide, Barcelona Blom, Sven*, osv) på forskjellige fronter under anden verdenskrig, som beskriver krigens grusomhed og absurditet samt naziregiments brutalitet og dumhed. Anden verdenskrig både forskrækker og fascinere dem, som ikke bærer den som et grusomt minde. Historie kan blive beskrevet på forskjellige måder – som øjenvidnets fortælling, som en gyser med krigen som baggrund eller som dokumentarhistorie. Hazel bruker ingen af de tre genre. Selvom der ingen tvivl er om Sven Hazels medvirken på tysk side under krigen, giver han os ikke øjenvidnets, men derimod beskrivelser baseret på egne opplevelser samt sine kammeraters fortællinger og som Sven siger på forfatterens ret til at bruke fri fantasi. Det er en sammensmeltet gruppe Sven Hazel beskriver, et brutalt og snaksommelig kollektiv. Deres situationsoverssigt er mange gange ikke længere end remmen på deres stålhjelm, men Sven giver os ikke destå mindre en strålende beskrivelse af krigen som en livsmåde og samtidig som et meningsløst vanvid. Det eneste som betyder noget for den menige soldat er at overleve og for at dette – måske – lykkes er den rå og kyniske humor en uvorderlig hjelp.” (<http://www.svenhazel.com/>; lesedato 17.03.14)

“Sven Hazels bøker er oversatt til 52 språk og skal være solgt i 53 millioner eksemplarer. [...] Sin motivasjon beskriver Hazel slik: - For å vise hva krig innebærer av grusomheter, ønsket jeg å gi et vitnesbyrd. Dette var også en måte å bearbeide alt som tynget meg etter å ha opplevd brutaliteten og stupiditeten på nært hold. Vissheten om at jeg en dag skulle fortelle verden om dette, gjorde meg også svært bevisst på hva jeg opplevde disse åra, hva jeg hørte andre fortelle, de rå og treffende kommentarene fra soldatene, galgenhumoren som var en måte å overleve på. [...] Krigen er et surrealistisk teater, ikke noen arena for heltegjerninger. [...] Bøkene er ikke akkurat krigsforherligende. De skildrer et endeløst mareritt.” (*Dagbladet* 30. mars 2014 s. 26-27)

“The novel about the Second World War as a leading epic genre, which develops the theme of war in literature, creatively synthesized all the experience gained by the writers and front-line soldiers, became a noticeable artistic phenomenon and widespread genre formation in Western European, American and Slavic writing. It is concluded that the aesthetic and ideological-thematic level of artistic modeling of war reality is localized in different national literatures unevenly and stipulated first of all for the historical and geopolitical scope of the involvement of warring countries in hostilities.” (Taras Hrosevych i <https://tractatus.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/892>; lesedato 30.10.23)

Den finske forfatteren Väinö Linna *Ukjent soldat* (1954) handler om Finlands krig mot Sovjetunionen 1941-44, og følger et kompani mitraljøsoldater både i kampscener og bak fronten. “När *Okänd soldat* publicerades utlöstes den största litterära fejd som Finland då hade upplevt och debattens vågor gick höga. “Jag påstår inte att jag skulle ha varit objektiv i min skildring”, summerar författaren sin syn på kritiken i essän *Skriva en soldatroman*. “Ett sådant påstående vore inte bara lögnaktigt, det vore vanvettigt.” [...] i Sverige har den länge utnyttjats som kurslitteratur i militär ledarskapsutbildning. Förmodligen är Linna den skönlitteräre författare som – förstådd och missförstådd – mest har bidragit till att förvandla relationerna mellan befäl och soldater i det svenska försvaret. Det är också Linna sätt att medvetandegöra en delvis okänd, ofta inte erkänd och ibland förvanskad verklighet som förklarar den terapeutiska effekten också av hans soldatroman.” (Tage Boström i <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1317521/FULLTEXT01.pdf>; lesedato 24.11.23)

I et brev til en av sine kritikere skrev Linna om *Ukjent soldat*: “Min bok är ett fredens budskap, men den är inte skadlig för en sund försvarsanda. Individene har rätt att försvara sig, och det har folket också, men rettighet till mera än så finns inte. [...] Kriget är en menneskelig tragedi, ibland en bitter nødvendighet, men ikke ett tilfælde at spejle sig i sin egen fortræfflighed. Jeg var ikke med i Vinterkriget, men jeg tror mig forstå den inre bærekraften i det kriget, og den betrakter jeg som foreløbig. Fortsættelseskriget gik i gang under så falske förespejlinger som det over hoved taget er muligt. [...] Kriget godtar jeg ikke, men ‘den levende kraften’ må jeg forsvara. Vapnen må få nøje sig med mindre. Det jeg ville vise er vad den här ‘levande kraften’ är för något. Från sina hem och familjer lösryckta vanliga människor som kämpade med det som insats för vars skull så många har upphöjts till ärores och den världshistoriska berömmelsens rike; med livet som insats mot en förkrossande kraft. Jag hoppas att de här karlarna nu också är där, i det där riket. Inte som en grå massa, utan som människor.” (sitert fra <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1317521/FULLTEXT01.pdf>; lesedato 24.11.23)

“Ten Vietnam War Novels to Read [...]

Josiah Bunting, *The Lionheads* (1972). Bunting joined the U.S. Army in 1966 after completing his Rhodes Scholarship. During his service in Vietnam, he saw things

he disliked. The result was *The Lionheads*, a biting assessment of the challenge that soldiers face when they disagree with their orders. *Time* called it one of the ten best novels of 1972.

Larry Heinemann, *Paco's Story* (1986). After miraculously surviving a brutal attack in Vietnam that kills everyone else in his company, Paco Sullivan returns to the United States. He discovers that resuming a normal life is difficult, if not impossible. *Paco's Story* won the 1987 National Book Award for Fiction.

Duong Thu Huong, *A Novel Without a Name* (1995). (Translated by Phan Huy Duong and Nina McPherson.) Huong fought against both the United States and China. In *A Novel Without a Name*, she tells the story of a young platoon commander whose initial unquestioning patriotism has after ten years of war given way to doubt and regret. Huong was booted from the Vietnamese Communist Party for her writings, and *A Novel Without a Name* is banned in Vietnam.

Karl Marlantes, *Matterhorn: A Novel of the Vietnam War* (2009). In 1968, Marlantes put his Rhodes Scholarship on hold to enlist in the U.S. Marine Corp, so he writes from experience. A group of Marines fight their way through the jungles of Vietnam, looking to take and then retake an outpost at the top of a steep mountain. They discover that the North Vietnamese are not their only enemy. Don't expect to get through Matterhorn quickly. It runs 600 pages.

Bao Ninh, *The Sorrow of War: A Novel of North Vietnam* (1993). (Translated by Phan Thanh Hao.) Ninh, a North Vietnamese veteran, telegraphs the theme of his novel in the title. The war has ended and the protagonist, Kien, is part of a detail that recovers the bodies of dead soldiers. The task triggers a flood of bad memories as the tale skips between past and present. The Vietnamese Communist Party banned the book because of its unflattering recitation of the war's brutality. Western critics have likened it to Erich Maria Remarque's *All Quiet on the Western Front*. High praise indeed.

Tim O'Brien, *Going After Cacciato* (1978). A soldier in Vietnam abandons his post to walk to Paris to attend the peace talks. His commander goes after him in what becomes a surreal journey. The *New York Times*'s reviewer wrote: "To call *Going After Cacciato* a novel about war is like calling *Moby-Dick* a novel about whales." The novel won the 1979 National Book Award for Fiction.

Tim O'Brien, *The Things They Carried* (1990). O'Brien draws on his own war experiences in this collection of inter-linked short stories that the *New York Times Book Review* said belonged on "the short list of essential fiction about Vietnam." *The Things They Carried* won the Prix du Meilleur Livre Etranger and was a finalist for the Pulitzer Prize.

Tatjana Solis, *The Lotus Eaters* (2010). Helen Adams has made her career in Vietnam in the male-dominated world of photojournalism. She has come to love the country, the war, and two very different men. Janet Maslin of the New York Times called *The Lotus Eaters* “a dazzling debut novel ... mesmerizing.”

Robert Stone, *Dog Soldiers* (1974). A journalist in Vietnam hopes to profit from a drug deal, but things don't go according to plan. *Dog Soldiers* won the 1975 National Book Award for Fiction, the first Vietnam War novel to do so. But it wasn't the last.

James Webb, *Fields of Fire* (1978). Three soldiers from very different backgrounds find that the trials of war bring them together in ways they thought impossible. Webb, as you probably know, went on to write a few other books and still find the time to become a U.S. senator. If the rumors prove true and he runs for president in 2016, *Fields of Fire* may become required reading for the press corps.” (James M. Lindsay i <https://www.cfr.org/blog/ten-vietnam-war-novels-read>; lesedato 03.01.23)

Amerikaneren Kevin Powers' *De gule fuglene* (på norsk 2013) “er en klassisk, nærmest arketypisk krigsroman. Det er ikke rart at den er kritikerrost, prisbelønt, bestselgende – og oversatt til flere språk. Den er direkte fortalt, trekker sterkt på Powers' egen erfaring som amerikansk soldat i Nord-Irak på midten av 2000-tallet, og handler om liv, død, skjebne og skyld. [...] Bartle er 21, og får det moralske ansvaret for Murph, som knapt er 18. Bartle forteller historien, fra sitt utkikkspunkt nesten et tiår senere, og etter bare noen sider får vi vite at Murph døde i Irak. Likevel er “De gule fuglene” en svært stram spenningsfortelling, med handling og moralsk ansvar som motorer. [...] Temaene er de som konstituerer krigslitteraturen som sjanger. Det handler om adrenalin i kampens hete, triste mødre som venter hjemme, høyere offiserer med oppblåste egoer, og forferdelig mange istykkerrevne kropper. Det handler om sivile som blir drept fordi de er på feil sted, og om soldatenes private øvelser i tallmagi, om å tenke seg fra å bli den tusende drepte amerikaneren.” (*Klassekampens* bokmagasin 22. juni 2013 s. 9)

Simon Strangers *304 dager* (2021) veksler mellom å fortelle om “Nicholas, en ung nordmann som reiser til Afghanistan, og Arman, en afghansk ung mann som blir tvunget inn i krigen. [...] kjebnen til og de to parallelle fortellingene om Nicholas og Arman spinner langsomt og dvelende mot hverandre, leseren fornemmer at de må møtes når Stranger sirkler dem begge inn i Meymaneh-provinsen. Romanen har 304 fragmenter, mest korte tekster. Tallet 304 stammer fra da Nicholas i romanens start sliter med traumer etter å ha vært i Afghanistan og er på vei til å ta sitt eget liv. [...] Arman er bare tre år da Sovjet invaderer Afghanistan, foreldrene finner en passende brud til ham, ekteparet får barn, og Arman ender med å slutte seg til Taliban. Nicholas blir plukket ut til Afghanistan og havner i farlige og dramatiske situasjoner. Stranger skildrer den norske kontingenten, forholdet til tolker og andre, militær utrustning, trefninger. [...] Stranger har med stor innlevelse maktet å

skildre hva krig kan gjøre med mennesker.” (Guri Hjeltnes i [https://www.vg.no/rampelys/bok/i/IV0JbG/paa-livet-loes-bokanmeldelse-simon-stranger-304-dager;lesedato 31.10.23](https://www.vg.no/rampelys/bok/i/IV0JbG/paa-livet-loes-bokanmeldelse-simon-stranger-304-dager;lesedato%2031.10.23))

Den ukrainske forfatteren Serhij Zjadans *The Orphanage* (2017; på engelsk 2021) “er en høylitterær krigsroman av den typen man tenker ble skrevet for 50 eller 100 år siden, men den handler om krigen som finner sted akkurat nå [mellom Ukraina og Russland] [...] Den forteller om en lærer ved navn Pasha som bor i østlige Ukraina og som må reise inn bak fronten for å hente sin nevø som bor på et barnehjem. Krigen som omgir Pasha er den som ble igangsatt ved russisk hjelp for å løsrive de to østlige regionene Donetsk og Luhansk i 2014. Men med bombardementer fra russiske GRAD-raketter, en frontlinje mellom russisktalende og ukrainsktalende soldater og omfattende ødeleggelser på sivil infrastruktur – og av sivile liv – oppleves fortellingen praktisk talt som nåtidig. [...] Mellom 2014 og innledningen på den russiske invasjonen i forrige uke, gikk mer enn 14 000 liv tapt i kamp om denne delen av Ukraina. [...] I en fortelling som strekker seg over tre dager, må den forskremte Pasha forsere stadig nye helveteskretser, og på veien tilbake fra barnehjemmet har han med seg en liten gutt [...] Pasha vet så altfor lite om hva som venter ham rundt neste gatehjørne, over neste bakketopp. Og han vet ikke om soldatene der borte i veien, eller på sjekkpunktet, er separatister eller ukrainere. Han har ikke råd til å ta sjansen på deres vennlighet. Det gjør ham radikalt ensom og fullkomment sårbar. [...] I en krig av den typen som Russlands angrep på Ukraina nå har eskalert til, holder det å være innbygger for å være et angrepsmål. Når Putin dessuten har erklært at Ukraina ikke har noe reelt krav på suverenitet, blir ukrainsklæreren en torn i øyet på aggressoren i nord. Å lese romanen om denne ukrainsklæreren akkurat nå, samtidig som historiene til tusener av Pashaer fyller nyhetsstrømmen, er en unikt opprørende opplevelse som vi alle bør utsette oss for.” (Bernhard Ellefsen i *Morgenbladet* 4.-10. mars 2022 s. 46-47)

“The war novel as we know it today really sees its origins in the 1800s, with depictions of the Battle of Waterloo, the American Civil War, and the Russian Napoleonic Wars. Leo Tolstoy’s *War and Peace* is a famous example of this gradual emergence of the famous themes of war literature: realism, graphic description of wartime scenes, and the exploration of moral deliberations and existentialism. War literature really became famous in WWI, however. Henri Barbusse is often credited for having written one of the earliest and most influential texts ‘*Le Feu*’ (*Under Fire*) in 1916, and it helped kickstart the anti-war revolution that took place in the literary sphere, with many following in the French soldier’s footsteps. The 1920s are often credited for the ‘War Book Boom’ in which many novels were written in the immediate aftermath of WWI, the trauma, heroism, and anarchism still fresh in people’s minds. Some war novels have focused very specifically on battle itself; gruesome injury and soldiers themselves, such as Sebastian Faulks’ *Bird Song* and Erich Maria Remarque’s *All Quiet on the Western Front*. [...] These trauma-centric war novels often offer a different perspective, for example, a therapist, a mother, a wife. These people haven’t been to war but the

novel is still told through their eyes, making them rather extraordinary examples of war literature. Virginia Woolf regarded herself as one of the only people offering a female perspective on war, power, and conflict, and believed herself to be particularly valuable in her contributions to literature for this reason, which many critics have agreed with.” (<https://majaisabella.medium.com/war-literature-b116760600ff>; lesedato 14.08.24)

“WWI was very euro-centric in the books it produced but WWII gave way to a new rise of American novelists, such as Herman Wouk’s *The Caine Mutiny*, and while some authors encompassed entire wars and conducted deep explorations that span years, others honed in on specific battles or eras within a war, such as James Hanley’s *No Direction* which tells the story of the Blitz. Elizabeth Bowen wrote *The Heat of the Day* which steered clear of the explicit violence of WWII, the events of the novel simply took place during that time, focusing on people and the effects the war had on her story instead, offering a slightly altered framework for war literature, building on the precedent of trauma-centric literature. The Holocaust spiked a lot of novels in the post-war period and is a popular literature topic even today with books like ‘*The Tattooist of Auschwitz*’ reaching massive levels of popularity. Vietnam, the Cold War, Iran-Iraq, the Gaza Conflict, and the post 9/11 War on Terror are less popular topics but have all inspired fascinating pieces of literature revolving around war. [...] Dana Gioia wrote, “WWI changed European literature forever. The horror of mechanised warfare and the slaughter of nineteen million young men and innocent civilians traumatised the European imagination for poets. The unprecedented scale of violence annihilated the classic traditions of warfare – individual heroism, military glory, and virtuous leadership.” (<https://majaisabella.medium.com/war-literature-b116760600ff>; lesedato 14.08.24)

Monika Woltings bok *Den nye krigsromanen: Representasjoner av Afghanistan-krigen i den tyske samtidslitteraturen* (2019; på tysk) tematiserer blant annet soldatens rolle i et “post-heroisk” samfunn, og handler om litteraturens framstilling av traumatiserte veteraner, kvinnelige soldater, krigsreportere og de som flykter fra krigens grusomheter.

Litteraturliste (for hele leksikonet): <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/litteraturliste.pdf>

Alle artiklene i leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>